

Svenskt försvar – år 2045

Jag tänkte dela några första insikter från Försvarsmaktens arbete med Perspektivstudien (PERP). Vi är ju ännu i ett tidigt skede av arbetet med PERP. Att arbeta med framtidsfrågor är alltid utmanande, men som världen ser ut och kommer att se ut, tror jag att ni alla förstår att det är extra svårt just nu att göra ett sådant arbete.

Jag skulle därför vilja beskriva några teman som Försvarsmakten bedömer kommer att påverka utvecklingen i omvärlden fram till 2045. Och därmed också påverka utvecklingen och inriktningen av försvaret av Sverige.

Vad som är klart är att det globala säkerhetspolitiska läget präglas av osäkerhet och instabilitet. Vi ser en ökad oförutsägbarhet i en snabbt föränderlig omvärld.

Denna utveckling är kopplad till att den regelbaserade internationella ordningen är satt under press. Normer, institutioner och samarbeten försvagas och går i en riktning som överlag är mer gynnsam för Kina och Ryssland, en utveckling som dessa länder systematiskt driver på.

Samtidigt förstärker Covid 19-pandemin redan existerande trender i den globala utvecklingen. Det handlar om allt från geopolitik till hur ny teknik utnyttjas och utvecklas. Pandemin har blottlagt inbyggda sårbarheter i det globala systemet, t.ex. nationalstatens roll i flödesbaserade ekonomier, men även icke-statliga aktörers agerande i såväl positiv som negativ bemärkelse.

Konsekvenserna av pandemin har i kombination med pågående utveckling synliggjort och framhävt komplexa beroenden i samhället som spänner över nationell, regional och global nivå. Karaktären på beroendena skiftar från materiella till mer immateriella med fokus på ny teknik, exempelvis inom digitala marknader. En ytterligare komplexitet i detta är gränsöverskridande beroenden mellan stat och näringsliv samt ägarskap inom strategiska sektorer.

Dessutom har pandemin och dess konsekvenser skapat osäkerheter och ibland oväntade orsakssamband vilka i sin tur utmanar etablerade strukturer och tankesätt. Med största sannolikhet kommer stater, organisationer och individer att behöva förhålla sig till annorlunda förhållanden än före pandemin. Detta gäller även för Försvarsmakten.

Dagens och morgondagens utmaningar är till stor del gränsöverskridande, de känner ofta inga nationsgränser liksom att de går över traditionella organisations- och ämnesgränser. Det är därför svårt för ett enskilt land att möta och lösa dessa utmaningar ensamt. I den hårdnande globala geopolitiska konkurrensen finns också anledning att tro att länder med liknande värderingar, både demokratiska och icke-demokratiska, kommer att söka närmare samarbete.

Utöver de geopolitiska förändringarna riskerar klimatförändringarna att förvärra rådande spänningar och driva på potentiella konflikter på olika ställen i världen. En väntad befolkningsökning och fortsatt urbanisering kommer samtidigt att öka efterfrågan på vitala resurser som t.ex. vatten och livsmedel, vilket ytterligare kan öka risken för konflikter.

Den civila sektorn driver till stor del den ytterst snabba teknikutvecklingen. Ekonomi och teknologi kopplas i allt högre grad till traditionella säkerhetspolitiska intressen. Behovet av ett bredare perspektiv på enskilda frågor inom olika samhällssektorer kommer att öka. Kravet på framtida ledare inom både det privata och offentliga kommer att öka avseende strategisk kontext.

Vad skulle då den här utvecklingen kunna innebära för Försvarsmakten?

Det försvar vi bygger idag måste vara anpassat för att möta utvecklingen och utmaningarna långt framöver. Ett väl balanserat försvar är en förutsättning för att hantera både osäkerheter och den snabba utvecklingstakten.

Forskning och utveckling är en central del av vår beredskap för att kunna hantera oförutsedda och komplexa händelseutvecklingar. Men kunskap kommer också att bli en tydligare del av den bredare säkerhetspolitiska verktygslådan. Utöver kopplingen till spetsteknologi som strategisk tillgång, tänker jag också på t.ex. forskningsrön och immaterialrättsliga frågor.

Vi ser att den sammantagna hotbilden har blivit alltmer komplex. Konflikternas karaktär har förändrats. De utspelas oftare i det fördolda och förnekbara, förs ibland genom ombud, på många olika domäner och med både militära och en bred palett av andra maktmedel. Motståndaren kan också öka eller minska intensiteten i åtgärderna ”att vrida av och på” över tid, vilket förstärker den icke-linjära karaktären. Samtidigt är militära maktmedel fortsatt centrala i stormaktskonkurrensen.

Försvarsmakten behöver därför vara en organisation i ständigt lärande som snabbt och flexibelt kan anpassa sig. Vi måste kunna agera såväl inom det traditionella stridsfältet, alltså väpnad strid, som inom nya domäner, till exempel rymd, cyber och AI. Vilka områden är det vi behöver följa med i utvecklingen utöver de redan nämnda? Laser, obemannade system, Signaturanpassningsteknik, hypersoniska system, mänsklig förstärkning, additiv tillverkning, vårt förhållningsätt till kärnvapen.

Vår uppgift och fokus under de närmsta åren blir att inrikta prioriteringen av dessa områden beroende på förmågeambitionen.

Ett så brett konfliktspektrum ställer stora krav på Försvarsmaktens personal och vår personalförsörjning. Sveriges demografiska struktur 2045 kommer därför att påverka oss. Det gäller till exempel pliktinstrumentet och personalens tillgänglighet.

Den snabba teknikutvecklingen kräver nya sätt att tänka kring hur vi tar till oss ny kunskap. Nya tekniker innebär att våra medarbetare måste utveckla nya tankesätt och förmågor för att kunna tolka och analysera data.

Den framtida operationsmiljön kommer att till stor del påverkas av den accelererande teknikutvecklingen, men också av klimatförändringar. Detta förändrar konfliktens karaktär och förutsättningarna för striden. Inte minst kan detta ses i Arktisregionens ökande strategiska betydelse.

Rent geopolitiskt påverkar förändringar i den globala maktbalansen Europa. Det får inte råda osäkerhet kring vårt gemensamma ansvar för den europeiska säkerheten.

Med största sannolikhet kommer Försvarsmakten, liksom andra delar av samhället, att behöva agera i en snabbt föränderlig miljö som ställer annorlunda krav på förståelse av hotbild och utmaningar. Detta rör hur vi organiserar den svenska beredskapen, såväl i kris som i krig – en fråga som också är nära kopplad till de legala förutsättningarna vi har att verka inom, i olika konfliktnivåer. Den tekniska utvecklingen utmanar även de legala och etiska normerna i vårt samhälle. I dag och i framtiden kommer det att finnas stora variationer mellan olika delar av världen vad gäller uppfattningen av vad som kommer att vara etiskt acceptabelt.

Vårt mer traditionella beslutsfattande kommer att behöva kompletteras med att vi utmanar våra invanda tankesätt. Vi måste tillåta oss bredare perspektiv och även acceptera att vi inte kan veta allt. Och för att kunna hantera det okända

krävs omdöme, erfarenhet och känsla. Med en trygg bas i den militära professionen vågar och kan vi ge oss ut i den framtida horisonten.

* * * *

Jag har nu pekat på några av de globala, regionala och lokala osäkerheter och utmaningar som har betydelse för Försvarsmaktens framtida utveckling. Vi förväntar oss utökad delaktighet och breddade uppgifter inom det totalförsvaret som vi nu har påbörjat uppbyggnaden av.

Det är inte enbart militära angrepp som vi gemensamt i totalförsvaret behöver förbereda oss för. Vi kan förvänta oss att socioekonomiska spänningar, klimatförändringar, hårt belastade ekologiska system, strategisk konkurrens inom flera samhällsområden – jag tänker här på till exempel infrastruktur, hälso- och sjukvård – kommer att påverka Försvarsmaktens verksamhet. Detta är något som en potentiell motståndare kommer att försöka nyttja till sin fördel.

Det här innebär att Försvarsmakten och andra samhällsaktörer måste vidareutveckla samarbetsformerna för att vi tillsammans ska kunna bygga en förståelse för de utmaningar som Sverige måste kunna möta.